

sig till olika förståelser av kropp och kön. De slår fast att människor är olika med avseende på t.ex. etnicitet, sexualitet och ålder, och att de därför konstruerar skilda identiteter. Vidare betonar de vikten av att se kön i plural, och att könskonstruktioner ska förstås utifrån den kontext där de sker.

Frågan ”Är könet språkligt?” inleder en kunskapsteoretisk diskussion med hänvisningar till Judith Butlers syn på kön, kropp och subjekt. Seyla Benhabib och Toril Moi får fungera som motvikter, och kritik har bl.a. riktats mot att Butler överbetonar språkets betydelse och att hon betraktar subjektet som alltför förutbestämt. Men Hammarén och Johansson tycks ändå försvara Butler när de skriver: ”Kroppen eller naturen kan därmed bara förstås genom de språkliga verktyg – ord och uttrycksformer – vi har tillgång till” (s. 80).

Butler figurerar också i ett avsnitt om subversiva könsidentiteter, där skribenterna bl.a. diskuterar hur unga kvinnor aktivt utmanar etablerade (heterosexuella) identiteter, och utformar ett hyperreflexivt förhållningssätt. Även bland unga feministiska män kan man se likartade utmaningar av hegemoniska identiteter.

Intersektionalitet behandlas med utgångspunkt i Kimberly Crenshaw och hennes syn på identitetspolitik. För Crenshaw var det viktigt att se på identitetsbaserade grupper som koalitioner, eftersom människor då kan organiseras utifrån t.ex. ras, men som en koalition mellan olika grupper, t.ex. homo- och heterosexuella. Fördelen med detta är att man minskar risken för att enbart fokusera på en kategori eller identitet, när människors situation, t.ex. våldsutsatta kvinnors, beror på en sammanflätning av olika kategorier. I slutet av del II kopplas intersektionalitet till postkolonialism och författarna menar att ”intersektionalitetens fokus på motberättelser, alternativa vinklar och osynliggjorda berättelser” (s. 110) passar bra ihop med den postkoloniala teorins ambitioner att konstruera en annan, icke förtryckande berättelse om ”de andra”.

I den sista delen, ”Perspektiv på identitet”, lyfter Hammarén och Johansson fram sina egna synsätt på identitet utifrån fyra begrepppar/frågor: ”Essentialism eller konstruktivism?”, ”Kärna eller process?”, ”Skillnad eller komplexitet?” samt ”Individuell eller kollektiv?”. Här bör man, enligt författarna, förhålla sig nyanserat, och t.ex. inte ensidigt fokusera vare sig struktur eller individ. Det är ”i gränslandet mellan individen och kollektivet som identiteten kultiveras och uttrycks” (s. 117).

Som ovanstående genomgång förhoppningsvis har

illustrerat innehåller *Identitet* många olika perspektiv på och definitioner av nämnda begrepp. Fördelen med detta är att läsaren får en bra översikt över identitetsbegreppets framväxt och skilda användningar. För studenter på universitet och högskola torde boken vara ett användbart redskap för att på ett lättillgängligt sätt förstå ”identitet” och dess skilda innebörder i olika samhällsvetenskapliga sammanhang. Den kan också fungera som ett slags uppslagsbok, där man lätt kan orientera sig i och rekapitulera innebörden av ett visst identitetsperspektiv. En annan styrka ligger i författarnas förmåga att på ett enkelt sätt – men utan att nämnvärt förenkla – förmedla tämligen svårtillgängliga tankegångar. Boken kan inte minst fungera som en lämplig ingång till poststrukturalistiska förhållningssätt till kön. Bra är också att man stundtals kontextualiserar identitetsbegreppet.

En möjlig invändning, som ofta riktas mot den här typen av böcker, är att fördjupningar får stryka på foten för kravet på översikt. Speciellt med ett så mångtydigt begrepp som identitet är det svårt att tillfredsställa båda dessa önskemål. Med tanke på grundutbildningsstudenter skulle jag gärna ha sett ett avsnitt där man resonerat om hur en analys kan utföras med hjälp av identitetsbegreppet, men då hade boken eventuellt hamnat utanför Libers syfte med serien. En annan mindre invändning handlar om att identitetsdiskussionen stundtals hamnar i bakgrunden, t.ex. i redogörelser för hur man kan betrakta och förstå kön. Ett ännu tydligare fokus på ”identitet” hade med andra ord varit önskvärt. En sista anmärkning gäller författarnas egen positionering i slutet av boken när det gäller perspektiv på identitet. Denna positionering kan å ena sidan uppfattas som överflödig, eftersom den är tämligen allmän. Dessutom kan olika forskningssammanhang och kunskapsanspråk kräva skilda identitetsdefinitioner. Å andra sidan innefattar texten i stort tendenser till positioneringar, och med tanke på detta är det till bokens fördel att föredragna synsätt görs explicita. Slutligen, formuleringen ”identitet är ett begrepp som inte är lätt att definiera” (s. 89) kan sägas vara en bra spegling av innehållet i boken *Identitet*.

Bo Nilsson, Umeå

Martin Berg & Jan Wickman: *Queer*. Liber, Malmö 2010. 128 s. ISBN 978-91-47-09053-2.

Inom etnologin och närliggande vetenskaper har inspiration från det queerteoretiska fältet hämtats sedan

1990-talet och de flesta etnologiska grundutbildningarna undervisar på temat. Man skulle kunna säga att kunskaper i queerteori, åtminstone i några av dess former, tagit plats som en viktig kompetens hos många etnologer och kulturvetare.

I boken *Queer* företar sig sociologerna Martin Berg och Jan Wickman att på ett enkelt och lättillgängligt sätt presentera och diskutera queerteori och queerforskning. Det är en bok i läsvänligt format på drygt hundra sidor uppdelade i två huvuddelar. Den första behandlar framväxten av ett queerperspektiv och i den andra får man bekanta sig med vad som benämns "Queerforskningens nya kontexter". Boken avslutas med ett drygt sex sidor långt avsnitt som kallas "Ett tjuugoårigt perspektiv", i vilket författarna sammanfattar och blickar framåt.

Bokens första del, som fått namnet "Den 'klassiska' queerteorin", gör vad rubriken säger. Författarna upprepar historieskrivningen och nämner dess centrala händelser, konflikter och kontingenser. Som läsare får man lära sig vad ett queerperspektiv övergripande innebär, man får bekanta sig med den process varigenom benämningen "queer" tas i anspråk och delvis laddas om och man får veta mer om den politiska aktivism som förevarit och som parallellt utövas. Läsaren får också en introduktion till de teoretiska inriktningar som så att säga bäddade för det queerteoretiska tänkandet. Tre intellektuella influenser nämns: poststrukturalistisk teori, feministisk teori, och lesbian and gay studies. Av dessa lyfts poststrukturalismen fram som särskilt viktig för queerteorins önskan om att inte bara studera det queera utan att också själv vara queer i bemärkelsen att vara obekvämt och med sitt perspektiv ställa saker på ända.

Bland de forskare som lyfts fram är det Judith Butler som ges mest utrymme. Begrepp som genusbegriplighet, heteronormativitet, heterosexuell matris, performativitet och subjektivitet väljs ut och förklaras. Författarna påpekar vid ett flertal tillfällen att Butlers tankar är svåra att följa. Dessvärre är också den annars tydliga framställningen i boken *Queer* just här aningen oredig samt lider av upprepningar, otydligheter och brist på fördjupning. Till de senare hör diskussionen kring poststrukturalisters (och Butlers) fokus på språkliga faktorer i stället för på sociala praktiker, liksom resonemangen kring performativitet. Att skylla på att Butler själv är oklar känns som en enkel väg ut, särskilt som hon med anledning av kritiken vid ett otal tillfällen förklarat sina ståndpunkter.

Boken har inte bara som sitt ärende att ge en förutsätt-

ningslös beskrivning av queerteori. Den problematiserar också queerteorins förhållande till sociologin. Diskussionen om detta är intressant. Ibland ter den sig märklig för läsare med vetenskaplig hemvist i mer kvalitativa och empirinära discipliner, men man får en spegling av queerteoretisk forsknings samhällsvetenskapliga och teorigenererande svagheter. Det händer att jag vid läsningen reagerar på en del värdeladdade ord. Queerperspektivets textfokus beskrivs som "överdrivet" och dess förståelse för det sociala som "underutvecklad". Även om boken knappast syftar till en heltäckande beskrivning av hur queerteori tillämpats i Sverige finns det en hel del namn, flera av dem etnologiska, som hade berikat framställningen.

I bokens andra del flyttas fokus mot samtiden och vad queerperspektiv riktats mot under 2000-talet. Författarna tematiserar olika studier, som studier om tid och rum samt queerstudier av "andra kategoriseringar än de sexuella". Det är intressant, särskilt diskussionerna av heteronormativitetens rumsliga dimensioner och diskussionen kring språkets och översättningens betydelse för hur teorins begrepp blir förstådda. I bokens början ger författarna – trots att de själva påpekar det problematiska i detta – en definition av queerteori, eller en identifikation av dess "mest centrala innehåll". De skriver:

Kärnan i queerteorin utgörs av en kritisk analys av antagandet att en viss relation mellan de tre faktorerna *kön, genus* och *sexuellt begär* är självklar, enhetlig och 'naturlig' (s. 10).

Men precis som feministisk teori inspirerat forskning som inte primärt intresserat sig för kön eller genus, har också queerteorins utveckling, grundantaganden och sätt att problematisera sina studieobjekt haft betydelse på fält som inte primärt undersökt sexualitet. Crip theory är ett exempel där man uttryckligen sagt sig vara influerad av queerteori, och där perspektiv och begrepp översatts för att problematisera föreställningar om fysisk normalitet. I en kort passus nämner Berg och Wickman åldersrelaterade normer som något som delvis studerats med hjälp av queerteorins begreppsapparat, men där den identitetspolitiska rörelsen inte (ännu) förmått ena sig bortom interna olikheter.

Överhuvudtaget finns det i *Queer* en vilja att contextualisera och sätta framväxten av de olika processer och tankar som queerteori består av i relation till sin samtid. Det visar vilken betydelse tidpunkten har för

hur ett tankegods ska förstås och komma att användas. Och det ger en större förståelse för hur detta pågår hela tiden, inte bara vid introduktionen av ett tankesätt.

På svenska finns redan åtminstone två kända presentationer av queer. 2002 publicerades Tiina Rosenbergs *Queerfeministisk agenda* och 2006 kom Fanny Ambjörnssons *Vad är queer?* Båda dessa behandlar såväl politisk aktivism som queerteori och båda refereras, liksom antologin *Queersverige* från 2005, flitigt i *Queer*. Att *Queer* ägnar så stort utrymme åt att åter etablera historieskrivningen känns både bra och lite märkligt – bra

därför att det är viktiga skeenden som beskrivs och som förtjänar att beskrivas, läsas och upprepas, och märkligt därför att så lite nytt inkluderas i beskrivningarna.

Men *Queer* gör också ett försök att diskutera queerteorins för- och nackdelar, framför allt i relation till sociologin och samhällsvetenskaperna och till sin samtid. Det är detta, dvs. bokens andra del, som utgör dess styrka. Jag föreställer mig att *Queer* kan fungera väl både som en första introduktion till fältet och som en problematisering för den som redan känner sig bekant med det.

Anna Sofia Lundgren, Umeå